DAGENS NYHETER.

En utskrift från Dagens Nyheter, 2021-11-22 09:11
Artikelns ursprungsadress: https://www.dn.se/arkiv/ledare/landet-utan-intresse-for-sin-framtid/

LEDARE

Ledare: Landet utan intresse för sin framtid

PUBLICERAD 2004-09-12

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Skaffa nyhetsbrev

HANS BERGSTRÖM

KOLUMN

Inte heller nästa år blir det någon reell ökning av anslagen till svensk forskning. Vem är förvånad

En budgetförhandling mellan socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet upptas av helt andra frågor än grunderna för Sveriges framtid.

Något framtidstänkande pågår inte i regeringskansliet. Den svenska riksdagen saknar ett Framtidsutskott, av det slag som spelar en viktig roll i Finland. Seminarier i riksdagen kring forskningens frontlinjer möts med ringa intresse av riksdagsmännen - medan motsvarande möten i den finska riksdagen är fullspikade. Den extrasatsning som skulle behövas till universitetens basforskning på cirka 3 miljarder kronor och på ytterligare 3 miljarder till Vetenskapsrådet för att stödja excellenta forskningsprojekt blir aldrig av. "Sluta tro på jultomten!", utropade en professor och ledande aktör i det svenska forskningssystemet när han fick höra hur forskningen sviks också den här gången.

Efter min kolumn i DN 2/9 rörande planerna på ett europeiskt forskningsråd fick jag ett långt brev från Ivan Östholm. Vem är Ivan Östholm, frågar kanske någon yngre läsare.

Ett svar: han är den forskningsledare som tog fram produkter som har gett Sverige exportinkomster på 500-600 miljarder kronor! Det skedde inom ramen för lilla Hässle, som blev en del av Astra-koncernen.

Med en FoU-budget på några få procent av Astras samlade, utvecklades inom Hässle produkter som kom att stå för 75 procent av Astras totala försäljning. Mest känd är Losec, tabletten som kunde bota magsår utan att det krävdes äventyrliga operationer.

Ivan Östholm är nu 86 år och uttrycker stort bekymmer över Sverige långsiktiga framtid.

En oro gäller forskningen. Utöver bristen på anslag som tar vara på den nya tidens fantastiska möjligheter, pekar Öst-holm på två

ytterligare faktorer. Dels utspridningen av anslagen till över 30 högskoleorter, som urholkat resurserna för de få unika forskningsmiljöer med kritisk massa som ett litet land kan klara. Dels hur alltmer av de anslag som sägs gå till forskning i själva verket används för utbildning, lokalhyror och växande administration. "Det blir praktiskt taget inga pengar över till verkligt fri forskning. "Både Du och jag vet att i förlängningen innebär detta att våra industrier inte får idéer och kunskap som kan ligga till grund för industrins nyskapande FoU-verksamhet", konstaterar Östholm.

En annan, och minst lika stor, oro hos Ivan Östholm är att Sverige missar möjligheterna till vad han kallar "radikala innovationer". "Med det avser jag patentskyddade produkter med så unika egenskaper att omvärlden köper dem till de priser vi kräver för att få råd med den välfärd vi anser oss behöva. Används den måttstocken är det blott ett litet antal radikala innovationer som skapats i Sverige efter andra världskriget. TetraPak, AXE-systemet hos Ericsson, Hässles Losec och några till."

Här brister också företagsledningar, menar Östholm. Forskare och tekniker som kämpat hårt för att ta fram produkter med unikt värde belönas inte, medan företagsledare kan få enorma bonusar på företagets resultat. Ett snävt synsätt skadar också på ett annat sätt: ekonomiskt skolade företagsledningar tenderar att inte förstå vad som driver forskare. Östholm: "Vad var orsaken till Hässles unika framgångar

Jag tvekar inte att hävda att det var vår strävan att nå etiska mål. En period när det enda målet var högsta möjliga vinst, då gick företaget med stora förluster. De båda perioder då målen sattes i kvalitativa termer, då blev lönsamheten god. Då var målen etiska. Etik lockade forskare vid universitet till Hässle."

Vad Östholm främst menar med etik är att gruppen måste vara besatt av att lösa mänskliga problem av hög angelägenhetsgrad. Vinst kan bli ett av kvittona på framgång men fungerar inte som drivkraften för begåvade, engagerade människor. Ekonomer och rutritande managementkonsulter tenderar att inte förstå att ett framgångsrikt företag måste stimulera mer än en sorts kultur.

En ny faktor är att företag vi historiskt betraktat som svenska storföretag inte längre är det. Detta får gigantiska konsekvenser långsiktigt, framgick det på ett IVA-seminarium härförleden.

När ägandet och beslutscentrum har lämnat landet, då tenderar svenska enheter att "tilldelas" en specifik roll i ett internationellt nätverk. Deras utrymme för att själva ta initiativ på nya områden och ingå egna spännande allianser reduceras.

Detta sänker förutsättningarna för radikala innovationer och nya kombinationer utvecklade i Sverige. Det minskar därtill sannolikheten för att produktionen av det nya förläggs till Sverige.

Men utflyttningen av svenska huvudkontor och utförsäljningen av svenska företag bekymrar inte regeringen, upptar inte samhällsdebatten.

Ty, som det står i den nya IVA-rapporten "Teknisk Framsyn": "I Sverige har samhällsdebatten och även politiken i handling under lång tid varit fokuserad på hur resurser ska fördelas, snarare än på hur resurser i ökad utsträckning ska skapas." "Även om längtan tillbaka till ett kanske fiktivt ´folkhem´ blir allt svagare, känns den likväl starkare än den gemensamma viljan att tillsammans bygga framtiden."

Huvudundertecknare av dessa slutsatser: Jan Nygren, som var samordningsminister (s) och tyvärr tackade nej till att bli partiordförande och statsminister.

Hans Bergström är docent i stats- vetenskap, fd chefredaktör och fristående kolumnist i Dagens Nyheter

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt